

Krunidbe srednjovjekovnih vladara i njihovo značenje

Matić, Marko

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:107799>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

**KRUNIDBE SREDNJOVJEKOVNIH VLADARA I NJIHOVO
ZNAČENJE
ZAVRŠNI RAD**

STUDENT: Marko Matić

MENTOR: doc. dr. sc. Kosana Jovanović

STUDIJSKI SMJER: preddiplomski studij povijesti

ZNANSTVENO POLJE: humanistika

Rijeka, 2022.

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

**ZAVRŠNI RAD
KRUNIDBE SREDNJOVJEKOVNIH VLADARA I NJIHOVO
ZNAČENJE**

Marko Matić

Rijeka, 2022.

SADRŽAJ RADA

1. UVOD	2
2. PRIJE SREDNJEGA VIJEKA	4
3. SPECIFIČNOSTI KRUNIDBE KARLA VELIKOG (800. godina).....	7
4. KRALJ JE MRTAV – ŽIVIO KRALJ.....	9
5. KRUNIDBENI CEREMONIJALI U NJEMAČKIM ZEMLJAMA	11
5.1. KRUNIDBA OTONA I. ZA NJEMAČKOG KRALJA (936. godina).....	11
5.2 KRUNIDBA RUDOLFA I. HABSBURGA – evolucija njemačkog rituala krunidbe (1273. godina).....	12
6. KRUNIDBENI CEREMONIJALI U ENGLESKOJ.....	14
6.1 KRUNIDBA EDGARA I. MIROLJUBIVOG (973. godina).....	14
6.2. KRUNIDBA VILIMA OSVAJAČA - NOVI ORDO (1066. godina).....	16
6.3. ERA TUDORA – KRUNIDBA HENRIKA VIII.	17
6.4. KONTROVERZE U KRUNIDBI ELIZABETE I.	20
7. KRUNIDBENI CEREMONIJALI U FRANCUSKOJ.....	23
7.1 GLAVNI ELEMENTI KRUNIDBE	23
7.2. TIJEK KRUNIDBE.....	24
7.3. PITANJA OKO <i>ENTREE</i> I <i>LIT DE JUSTICE</i>	26
8. KRUNIDBENI CEREMONIJALI U UGARSKOJ	27
8.1 PITANJE MJESTA I PITANJE PREDVODITELJA KRUNIDBE.....	27
8.2 TIJEK CEREMONIJE I NJEZINE POSEBNOSTI (1490. godina).....	27
9. PAPINSKA KRUNIDBA	31
10. ZAKLJUČAK	33
11. BIBLIOGRAFIJA	34
12. SAŽETAK.....	36

1. UVOD

Ovo istraživanje bavit će se krunidbama europskih vladara u srednjem vijeku. Prikazat će se, kroz primjere, na koji su način krunidbe utjecale na javno mnijenje, koji su elementi koji čine jednu ceremoniju (ritual) krunidbe, krunidbenu inauguraciju i zbog čega je to važna pojava koja je bila toliko izražena u dobu kao što je srednji vijek. To je svakako jedno razdoblje u svjetskoj povijesti kada su same ceremonije, geste, pokreti, imali veliku važnost, možda čak veću od nečega što je „na papiru“, što mi danas znamo kao pisane povijesne izvore. Naime, stanovništvo onoga vremena je živjelo tako da naginge stvarima koje su onkraj razuma, da nagingu transcendentalnom, onostranom, bilo da je to nešto povezano s Bogom ili nije. Rituali, magijski ili pak religijski su bili dio svakodnevice. Najbolje je to opisao Umberto Eco kada je rekao da je to *svijet koji je napučen nadosjetilnim očitovanjima Boga u stvarima*.¹ Krunidba je bila važan događaj jer je u tom trenutku, svečanom i veličanstvenom ceremonijom, podanicima bila pokazana moć koju kralj ima jednom kada mu se kruna stavi na glavu. Kasnije, kako bi se ta slika o snazi održala, postojali su događaji, svečanosti, brojne prigode u kojima se kralj pojavljivao s krunom na glavi i sa svim drugim insignijama (regalijama), vanjskim obilježjima njegove moći.² Kroz rad će se prikazati kako je krunidbeni ceremonijal u biti pun političke alegorije, ali i one vjerske, zbog koje se i pojavio sukob oko investiture). Obradit će se i važnost, koja je insignija je neprijeporna, one su u točno određen trenutak ceremonije bile dane vladaru jer svaka ima svoje simboličko značenje u određenim ceremonijalima.

U radu će biti opisane određene krunidbene ceremonije kao što su one na engleskom dvoru, francuskom dvoru, ugarskom dvoru te će se dati osvrt na papinsko ustoličenje i ceremoniju krunidbe. Na temelju prikazanih primjera ceremonija krunidbe argumentirat će se raznovrsnost obreda koji su se izvodili tijekom srednjeg vijeka u Europi.

Literatura koja će se koristiti obuhvaća knjige stranih povjesničara koji su se bavili ovom tematikom. Primjerice, za krunidbene ceremonijale u Francuskoj, koristit će se literatura Jacquesa Le Goffa koja govori o ceremoniji krunidbe kroz primjer kralja Luja IX. Svetog.³

---

¹ Eco, U. *Umjetnost i ljepota u srednjovjekovnoj estetici*, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb 2007., str 68.

² Insignije su krunidbeni predmeti kao što su mač i žezlo te globus cruciger (kraljevska jabuka).

³ Le Goff, J. *A Coronation Program for the Age of Saint Louis: The Ordo of 1250: Medieval and Early Modern Monarchic Ritual*, u: *Coronations: Medieval and Early Modern Monarchic Ritual*, János M. Bak (ur.), University of California Press, 1990. str.46-58.

Za obrazlaganje teorije o kraljeva dva tijela poslužit će knjiga gdje se time prilično detaljno bavio Ernst Kantorowicz. Kao dobar vodič kroz krunidbene ceremonije diljem Europe koristit će se također knjiga Reginalda Woolleyja *Coronation Rites*, pogotovo kada je riječ o specifičnostima papinske krunidbe i krunidbama prije srednjeg vijeka. Literatura za engleske krunidbene ceremonijale su radovi Roya Stronga⁴ i Alice Hunt⁵ te Richarda McCoya⁶ koji govori o problematici krunidbe Elizabete I. Za područje ugarskih ceremonijala, koji sadrže nekoliko specifičnosti, mjerodavni će biti radovi Dušana Zupke⁷ i Erika Fügedija.⁸

---

⁴ Strong, R. *Coronation - from the 8th to the 21st century*, Harper Press, 2005.

⁵ Hunt, A., *The Drama of Coronation: Medieval Ceremony in Early Modern England*, Cambridge University Press, 2008.

⁶ McCoy, R. C., »The Wonderfull Spectacle: the Civic Progress of Elizabeth I and the Troublesome Coronation« u: *Coronations: Medieval and Early Modern Monarchic Ritual*, János M. Bak (ur.), University of California Press, 1990.

⁷ Zupka, D. *Ritual and symbolic communication in medieval Hungary under the Arpad dynasty*, Leiben/Boston, Brill 2017.

⁸ Fügedi, E. *Coronation in medieval Hungary*, u: *Kings, Bishops, Nobles and Burghers in Medieval Hungary*, Janos M. Bak (ur.), London, Variorum, 1986.

2. PRIJE SREDNJEGA VIJEKA

Zanimljivo je osvrnuti se na to kako su drevni, antički narodi shvaćali instituciju kralja i što je ona značila, zato što je ta slika uvelike utjecala na pojavnosti koje kasnije postoje u srednjem vijeku i kojima se ovaj rad bavi. Institucija kralja je jedna od najstarijih u civilizacijskom smislu. Od samih početaka civilizacije, kralj je imao dvojaku funkciju, onu ljudsku/civilnu, ali i onu božansku. Bio je odvojen na neki način od onih kojima je vladao i bio je, kao svećenik, posrednik između bogova određenih naroda i naroda kao takvog (medijator). Narod ga je, stoga, gledao sa strahopoštovanjem i oko osobe kralja uvijek se stvarala neka aureola kvazi-božanstva.⁹ Poznato nam je da su tako narodi Bliskog istoka mahom imali titule kraljeva-svećenika, u Egiptu su faraona smatrali „božjim sinom“ koji apoteozu doživljava tek kada siđe u svijet mrtvih. Iz Egipta imamo i prve zapise poznate o krunidbi (Tel-el-Amarna). Naime, sirijski kralj Ramman Nauri u svom pismu faraonu opisuje kako su njegovog djeda, a kasnije i oca prvo okrunili, a onda i pomazali uljem.¹⁰

Pričamo li o krunidbama, nezaobilazna nam je Biblija koja nam daje u Starom zavjetu na nekoliko mjesta primjere pomazanja i krunidbe kralja. Napose to možemo vidjeti u Knjizi o Samuelu i kasnije u Knjigama o Kraljevima. Prvo se to vidi kod zapisa o Šaulu, kojeg je prorok Samuel pomazao za prvog izraelskog kralja: *Tada Samuel uze uljanicu s uljem te je izli na glavu Šaulu; zatim ga poljubi i reče: »Ovim te Jahve pomazao za kneza nad svojim narodom Izraelom. Ti ćeš vladati nad narodom Jahvinim i izbavit ćeš ga iz ruke njegovih neprijatelja unaokolo. I evo ti znaka da te Jahve pomazao za kneza nad svojom baštinom.*¹¹ Sljedeća faza Šaulova ustoličenja bio je tzv. ždrijeb koji je tipičan za ono vrijeme i kojim je on kod naroda prihvaćen za kralja.¹² Krajnja faza je sklapanje Saveza s Bogom, ugovora, kraljevskog prava, između Boga te naroda i kralja koji se mora povinuti u svemu Božjoj volji.¹³ Iako se Šaulovo ustoličenje odvijalo u tri etape, u Bibliji postoje i drugi zapisi koji su detaljniji, a odnose se na ustoličenja pojedinih kraljeva Izraela. Najdetaljniji se nalazi u Drugoj knjizi o Kraljevima, a opisuje krunidbu kralja Joaša. To je prva krunidba u punom smislu riječi koju nalazimo u Bibliji. Veliki svećenik onoga vremena, Jehoiada, stavio mu je

---

⁹ Wolley, R. M. *Coronation Rites*, University of Cambridge, 1990. str. 2.

¹⁰ *ibid*, str. 3.

¹¹ 1 Sam 10, 1-2, [Prva knjiga o Samuelu - 10. poglavlje \(ks.hr\)](#) (datum pristupa 10.7. 2022.)

¹² 1 Sam 10, 17-21, [Prva knjiga o Samuelu - 10. poglavlje \(ks.hr\)](#) (datum pristupa 10.7. 2022.)

¹³ 1 Sam 10, 25, [Prva knjiga o Samuelu - 10. poglavlje \(ks.hr\)](#) (datum pristupa 10.7. 2022.)

krunu (dijademu) na glavu.¹⁴ Također je dobio „narukvice“ što se u ono vrijeme smatralo znakom kraljevske vlasti, one se spominju kod različitih židovskih kraljeva, kao kod Šaula i kasnije kod Zedekije.¹⁵ Izabran je također od naroda proklamacijom *Živio kralj*.¹⁶ Ono što ovu krunidbu čini specifičnom u odnosu na ostale jest to da je već spomenuti krunidbeni Savez/ugovor Boga, kralja i ljudi koji je sklopljen kod Šaula, ovdje sklopljen i između kralja i ljudi. Terminološki gledano, osvrnemo li se na takav ugovor koji predstavlja vezu kralja i ljudi on se može opisati kao krunidbena zakletva. Svakako kod židovstva ne treba zanemariti ulogu velikog svećenika/proroka. To su osobe koje je Bog odabrao da prenose njegovu volju u njegovom „odabranom“ narodu i oni posjeduju određeni Božji dar raspoznavanja osoba koje bi mogle voditi narod i koje nisu uvijek vanjštinom predodređeni za tu ulogu. Tako je kralj David, kojeg je prorok Samuel pomazao, u to vrijeme bio najmlađe dijete, a njegov otac je imao nekoliko snažnijih sinova koji su mogli biti kraljevi.¹⁷ Proroci su imali zadaću paziti da se kralj uvijek drži Božjih zapovijedi, da opravda pomazanje (snagu Duha Svetoga koja po tome prebiva u njemu). Prorok je Natan tako upozoravao kralja Davida kada je činio nemoralne stvari, primjerice upozorava ga na njegov grijeh preljuba s Bat-Šebom, kao i o posljedicama koje će radi toga uslijediti (smrt djeteta).¹⁸

Svakako treba reći da srednjovjekovni kršćanski obred i ceremonijal općenito ne vuče sve svoje sastavnice iz židovstva, već samo određene fragmente. Nadalje će se dati osvrt na bizantski krunidbeni ceremonijal. Sama bizantska krunidba svoje uzore vuče iz ustoličenja careva u Rimskom Carstvu, samo što se ovdje taj obred obavljao s elementima kršćanstva. Rimski carevi su osim titule *augustus* nosili su i titulu *princepsa*, još od vremena Oktavijana Augusta te titulu *dominus* od Dioklecijana. Tijekom godina Rimskog Carstva, zavisno o okolnostima u kakvim se država nalazila, način na koji su birani carevi je bio različit. Primjerice, Woolley nam daje opis izbora cara Tacita Augusta godine 275. koji je specifičan jer ga je izabrao Senat aklamacijom i učinio ga *princepsom* da služi republici i svijetu, nakon čega je na Marsovom polju narodu obznanjena njegova volja.¹⁹ Senat je u Rimskom Carstvu, uz vojsku, bio jedan od elemenata vlasti koji su sudjelovali u izboru careva. Poznate su nam

---

¹⁴ [Jehoiada \(jewishvirtuallibrary.org\)](http://jehoiada.jewishvirtuallibrary.org) (datum pristupa, 10.7. 2022.)

¹⁵ Woolley, R. M. *Coronation Rites*, University of Cambridge, 1990. str. 4.

¹⁶ 2 Kr 11,11, [Druga knjiga o Kraljevima - 11. poglavlje \(ks.hr\)](#) (datum pristupa 10.7.2022)

¹⁷ 1 Sam 16, 11-13, [Prva knjiga o Samuelu - 16. poglavlje \(ks.hr\)](#) (datum pristupa 10.7.2022)

¹⁸ 2 Sam 12, 1-15, [Druga knjiga o Samuelu - 12. poglavlje \(ks.hr\)](#) (datum pristupa 10.7. 2022)

¹⁹ Woolley, R. M. *Coronation Rites*, University of Cambridge, 1990. str. 8.

insignije koje su rimski carevi nosili: ljubičasti plašt i toga, grimizne senatorske cipele i lovorov vijenac.²⁰

Car Teodozije I. je kršćanstvo 380. godine proglasio jedinom službenom vjerom Rimskoga Carstva, ali neko vrijeme od tada nisu bili vidljivi kršćanski utjecaji na krunidbene ceremonije, sve do ustoličenja cara Istočnog Rimskog Carstva Leona I. godine 457. On je tada okrunjen i ustoličen prema pravom kršćanskom ceremonijalu. Konstantin Porfirogenet nam daje opis kako je pristupio konstantinopolskom hipodromu, gdje je, uz pomoć službenika Carstva koji su služili kao svjedoci (*testudo*), odjenuo carsku odjeću i pokazao se narodu, koji ga je aklamacijom pozdravio. Nakon aklamacije, na glavu mu je stavljena dijadema, u ruke su mu položeni carski štit i koplje te mu je, u službenom pozdravu, upućena želja da dugo vlada i da Bog zaštiti njegovo carstvo. Nakon toga car inauguracijskim govorom pozdravlja okupljene.²¹ Iako neki izvori tvrde da je ovog cara okrunio konstantinopolski patrijarh, Porfirogenet nam ne daje naslutiti točnost te tvrdnje. Ipak, pojavnost patrijarha kao važnog elementa krunidbe cara Istočnog Rimskog Carstva vidimo u primjeru Anastazija I. Šutljivog, kojeg je patrijarh tražio pisanu zakletvu da nikad neće iznevjeriti učenja Crkve i da će se držati dogmi Kalcedonskog sabora. Nakon potpisivanja te zakletve, Atanazije je na hipodromu aklamiran od naroda za cara i patrijarh ga oblači u purpurni plašt, izgovara molitvu pračenu antifonom *Kyrie eleison* i stavlja krunu na njegovu glavu. Zatim se car obraća narodu iz knjige koja sadrži poseban tekst za ovu ceremoniju, koja mu se stavlja u ruku posebno za tu prigodu.²² Vidljivo je da je prvotno Hipodrom bio mjesto ustoličenja careva, ali on to nije već od vladavine cara Foke (7. st.) kojeg je patrijarh krunio u crkvi sv. Ivana u Hebdomonu. Tradicija se nastavila i s njegovim nasljednikom Heraklijem koji je krunjen u crkvi koja je pripadala palači, sv. Filipa. Kasnije se krunidba seli u crkvu sv. Sofije u kojoj se stolovao sam patrijarh.²³ Ako je bio u pitanju carev sin ili neki član obitelji koji je imao biti krunjen kao suvladar, pri ceremoniji krunidbe patrijarh je prvo krunu davao u ruke samom caru, koji je onda imao okruniti svog suvladara.²⁴

---

²⁰ *ibid*, str. 10.

²¹ Woolley, R. M. *Coronation Rites*, University of Cambridge, 1990. str. 13

²² Woolley, R. M. *Coronation Rites*, University of Cambridge, 1990. str. 15

²³ *ibid*, str. 17-19

²⁴ *ibid*, str. 19

3. SPECIFIČNOSTI KRUNIDBE KARLA VELIKOG (800. godina)

Ceremonije krunidbe, koncipirane na ovako svečan način i s puno detalja nisu bile običaj u zapadnom svijetu i vrijedile su samo za Bizant. Osoba koja je preokrenula tu tradiciju je svakako Karlo Veliki, koji je krunjen u Rimu 800. godine, na sam Božić. Navodi se da je Karlo nazočio misnom slavlju koje je predvodio papa Leon III., koji je usred propovijedi, tijekom koje se Karlo molio nad oltarom, uzviknuo aklamaciju: *Karlu Augustu, okrunjenom od Boga, velikom i miroljubivom caru Rimljana, život i pobjeda!*²⁵ Prema njegovom biografu, Karlo se sablaznio od te stvari i piše da je osjetio gađenje prema carskom dostojanstvu te da bi bio izbjegao misno slavlje da je znao što papa namjerava učiniti.²⁶ Promatramo li kritički ovakav Einhardov sud o Karlovom stavu spram krunidbe, ne možemo ga uzeti kao vjerodostojan jer je poznato da je Einhard svog gospodara idealizirao, a i teško je vjerovati da bi pobožna ličnost kao Karlo Veliki izbjegao misu na jedan od najvećih kršćanskih blagdana u to vrijeme.²⁷ Isto tako, postoje i različite interpretacije ove specifične krunidbe, koje su objektivnije od Einhardove idealizirane slike. Većina povjesničara će se složiti da je Karlo Veliki imao dobar razlog da organizira na ovakav način svoju krunidbu i da se ista nije dogodila slučajno. Unatoč tome, postoje neslaganja oko toga što ga je navelo da to učini i da prihvati titule koje su mu se dale. Jedni misle kako ga je na to navela ideja da uzimanjem carske titule zaokruži svoje osvajačke pohode i etablira, odnosno učvrsti sliku sebe kao osvajača kojemu je sve dostupno, dok je drugo mišljenje, koje zastupa francuski povjesničar Louis Halphen da ga je na uzimanje krune i titule potaknuo uzvišeni idealizam i želja da poboljša političku sliku ovog prostora.²⁸ Svakako je i papi koristila ovakva krunidba jer mu je trebao legitimitet cara kao što je Karlo da pokosi neprijatelje Rimske Crkve i Papinske države,

---

²⁵ Einhard, *Život Karla Velikog*, Latina et Graeca, Zagreb 1992. str. 10

²⁶ Einhard, *Život Karla Velikog*, 28. poglavlje, Latina et Graeca, Zagreb 1992. str. 93

²⁷ Od insignija koje je Karlo Veliki navodno koristio postoji očuvan jedino *La Joyeuse*, krunidbeni mač koji se kasnije koristio kod ustoličenja francuskih vladara, a koji je, zajedno sa ostalim regalijama bio pohranjen u samostanu Saint-Denis, mauzoleju francuskih kraljeva, a danas se čuva u muzeju Louvre. [Art: Coronation Sword and Scabbard of the Kings of France - Annenberg Learner](#) (datum pristupa 10.7. 2022.)

²⁸ Sullivan, R.E. *Problems in European Civilization, the Coronation of Carlemagne, what did it signify*, D.C. Heath and company, Boston, 1959. str. 7

tako da je njegov dobitak jako velik.²⁹ Krunidba Karla Velikog je, dakle, važna zato jer se njome počinje oblikovati nešto što se zove zapadni krunidbeni ceremonijal, koji se od bizantskog razlikuje upravo u tome što nije jedan jedini i nije homogen, već tu vlada određena heterogenost i različite pojavnosti kojih ćemo se dalje dotaknuti.

---

²⁹ Meek, H. *The Enigma of Sources: Charlemagne's Imperial Coronation in 800 and Reading Between the Lines*, University of York, str. 4

4. KRALJ JE MRTAV – ŽIVIO KRALJ

U naslovu ovog poglavlja navedeno je dinastičko načelo kojim su se služile kraljevske kuće diljem srednjovjekovne Europe. Njime se označavalo da je kralj koji vlada umro te da njegov nasljednik dolazi na prijestolje i želi mu se dug život. Međutim, semantika ovog usklika je puno dublja i postoji dodatni smisao u njemu. Taj smisao je razvio povjesničar Ernst Kantorowicz i predstavlja ga kroz teoriju o kraljeva *dva tijela*.³⁰ Ovakva ideja je kompatibilna sa srednjovjekovnim načinom razmišljanja utoliko što je u tom razdoblju prisutna dualistička perspektiva gledanja na stvari (duša vs. tijelo, svjetovno vs. religiozno, itd). Kada govorimo o ta *dva tijela* jedno je ono koje je fizičko, ono je dakle propadljivo i izloženo vremenu, ali je isto tako prirodno dobiveno rođenjem, a drugo je ono političko, ono koje on dobije pomazanjem, krunidbom i službenim primanjem kraljevske titule. Ono se karakterizira univerzalnošću i vječnim ponavljanjem i on u biti živi kroz tijela njegovih potomaka, budućih monarha. Time dobiva apsolutnost i u biti postaje besmrtn. Ostvaruje se ona mitska percepcija osobe kralja gdje se on prikazuje kao nepogrešiv, ali i sveprisutan na ovoj zemlji, poput Krista. Iako ga se fizički ne može vidjeti, on je kroz svoje potomke ovdje, nadgleda tok pravde u svojoj zemlji iako ne može direktno utjecati na njega.³¹ Prirodno je tijelo ono što je oku vidljivo a političko to nije. Kralja Kantorowicz predstavlja kao *persona gemina* ili pak *persona mixta*, u njemu se ujedinjuje svjetovno i božansko. Kao Božji odabranik, milošću Božjom je pomazan i postavljen za kralja i time se prikazuje njegov božanski element, a po svojoj prirodi on je ljudsko biće, smrtnik kao i svi drugi.³² Važnost ove dihotomije i pojma *persona mixta* je upravo u činjenici kako je i sam Krist bio Božji Sin, besmrtn, ali se zaogrnuo ljudskom naravi i postao ljudima u svemu jednak osim u grijehu, kako nas naučava Biblija. U njemu su sjedinjene i božanska i ljudska narav (Kalcedonski sabor). Prema tome, kralja se može smatrati drugim Kristom i ta kristomimetičnost prožima cijelu njegovu vladavinu. Kantorowicz će to nazvati *Christ-centered kingship*.³³ Iako je vladar *persona mixta*

---

³⁰ Teoriju o dva kraljeva tijela Kantorowicz opširno obrađuje u istoimenoj knjizi *The King's Two Bodies*.

³¹ Kantorowicz, E. H., *The King's Two Bodies: A Study in Medieval Political Theology*, Princeton University Press, 1957., str. 4-5

³² *ibid*, str. 49

³³ Kantorowicz, E. H., *The King's Two Bodies: A Study in Medieval Political Theology*, Princeton University Press, 1957., str. 47

na Kristovu sliku, treba napomenuti i razliku koja je ključna; Krist je Kralj i Pomazanik po svojoj prirodi, a njegov *zamjenik* na zemlji, osoba kralja, je to milošću Božjom tek u činu posvećenja.³⁴ Kristomimetičnost kralja je upravo i jedan od glavnih razloga sukoba pape i kralja u 11. i 12. stoljeću. Tada kraljeva kristomimetičnost sve više i više gubi na snazi. Titule koje su mu bile davane, kao što su *vicarius Dei*, *imago Christi* i *vicarius Christi*, nisu se više vezale za njega. Čak je, štoviše, titula *vicarius Christi*, postala tipična za rimskog papu i koristi se u njegovom titulariju i dan danas. Ovakav fenomen Kantorowicz naziva *law-centered kingship*.³⁵ Nazivamo ga tako zato jer je i samo gledanje institucije kralja bilo drugačije, on nije više toliko bio gledan kao osoba koja mora biti kristocentrična, medijator Boga i ljudi i nije se gledalo na njegov božanski element, nego ga se gledalo kao osobu koja je morala biti spremna regulirati zakone u svojoj državi i u Božje ime provoditi pravdu. Ovakav fenomen prijelaza sa kristocentrično-liturgijskog koncepta vladanja na teokratsko-pravni zbivao se i u jeku ere sv. Franje i sv. Dominika, reforme Crkve gdje se osobni odnos čovjeka sa Bogom bitno promijenio te su se, u skladu s time promijenila i gledišta na to na koji način kralj mora vladati.³⁶ Može se zaključiti da je legitimitet kralja ne u samoj biti njegove božanske moći, već se on nalazi u zakonima i u regulama na kojima se temelji njegovo pravo na vlast (*Christus ipse ipsa iustitia*).³⁷ Na taj način pratimo evoluciju od nečega transcendentalnog, u što dijelom svakako spada teorija o dva kraljeva tijela pa sve do nečeg konkretnog, opipljivog na čemu kralj temelji svoju vlast.

---

³⁴ *ibid*, str. 48

³⁵ Kantorowicz, E. H., *The King's Two Bodies: A Study in Medieval Political Theology*, Princeton University Press, 1957., str 83

³⁶ *ibid*, str. 93

³⁷ *ibid*, str, 95

5. KRUNIDBENI CEREMONIJALI U NJEMAČKIM ZEMLJAMA

5.1. KRUNIDBA OTONA I. ZA NJEMAČKOG KRALJA (936. godina)

Sveto Rimsko Carstvo je država čija se jezgra oblikovala u doba Henrika I. Ptičara, a ponajviše njegova sina Otona I. čija će krunidba biti opisana u ovom poglavlju. Sam pridjev *sveto* u nazivu, ukazuje nam na čemu se, bar u počecima, temeljio legitimitet careva. To je bila jedna kristocentrična monarhija u kojoj su ceremonije krunidbe careva bile jedan od temelja iskazivanja moći, a same insignije su imale iznimnu važnost. Nošenje krune u javnosti bila je česta pojava, pogotovo na velikim misnim slavljinama i raznim drugim kako vjerskim, tako i svjetovnim svečanostima.³⁸ Vladavina Otona I. i njegovih nasljednika, poznata je kao tipičan primjer Kantorowiczeve teorije o kraljeva dva tijela i kralju kao *persona mixta* u kojem se sjedinjuje svjetovno/političko i vjersko. Warner nam govori kako su krunidbe careva nekada bile i takve da su nalikovale ustoličenju biskupa ili nekog drugog crkvenog premeta na visokoj službi.³⁹ Pridjev *rimsko* u nazivu države je značio kako se car poziva na tradiciju Karla Velikog koji je također krunjen 800. godine za rimskog cara i svoju je državu smatrao direktnom nasljednicom Zapadnog Rimskog Carstva. Zapise o krunidbi Otona I. za cara nalazimo kod Widukinda iz Corveya. Mjesto krunidbe je Aachen, koji je bio u vrijeme početaka vladavine Karolinga krunidbeno mjesto franačkih vladara. Otonova krunidba 936. je bila prva u Aachenu nakon 817. godine.⁴⁰ To znači da 119 godina nije bilo kontinuiteta krunidbe na tom mjestu. Sam Oton, koji je inače saskog podrijetla, nosi franačku odjeću, pokazujući tako na koga želi nastaviti kontinuitet u vladanju. U Karlovoj bazilici u Aachenu, nadbiskup metropolit, koji je i predvodio krunidbeni obred i misu, je novog vladara predstavio narodu i pitao ga prihvaća li ga i narod je to, podizanjem desne ruke i glasnom aklamacijom, potvrdio.⁴¹ Nakon toga, procesija se nastavila do oltara, gdje su ležale kraljevske insignije. Nadbiskup je potom Otonu uručio obredni mač i pojas, koristeći izraz *Accipe hunc gladium*.⁴² Zatim je primio skeptar (žezlo) i štap (*baculus*) te je potom slijedilo pomazanje svetim uljem i

³⁸ Warner, A. D. *Rituals, kingship and rebellion in Medieval Germany*, History compass, vol.8, 2010, str. 3

³⁹ *ibid.* str. 4

⁴⁰ [Krunidba Otona I. za njemačkog kralja u Aachenu \(936.\) | Povijest.hr](#) (pristupano 5.9.2022)

⁴¹ Woolley, R. M. *Coronation Rites*, University of Cambridge, 1990. str. 120

⁴² lat. prihvati ovaj mač.

krunidba carskom krunom od strane nadbiskupa Hildbrichta i Wicfreida.⁴³ Potom je otpjevan poznati himan *Te Deum laudamus* i nastavilo se s euharistijskim slavljem. Važna stavka je i to da su vojvode Otona I. sudjelovali u ceremoniji kao njegovi vazali vršeći razne službe tipične za ono vrijeme (npr. maršal, peharnik, senešal). To su bila 4 najveća feudalna gospodara u Njemačkoj, švapski, lotarinški, frankonski i bavarski vojvoda.⁴⁴ Widukundov opis krunidbe Otona I. i njegova želja da to detaljno opiše, može nam sugerirati kako je Oton htio demonstrirati svoju moć kako bi suzbio nered u svojoj novoj državi i kako bi smanjio moć plemstva i prelata Crkve te pokazao svoj puni autoritet i da temelji legitimitet na onom božanskom.

5.2 KRUNIDBA RUDOLFA I. HABSBURGA – evolucija njemačkog rituala krunidbe (1273. godina)

Od krunidbe Otona I. neminovno je da je ceremonijal krunidbe u Svetom Rimskom Carstvu, odnosno njemački ritual, evoluirao kako je rasla carska moć i kako je sticao više posjeda i veći ugled. Tako ovdje imamo posebnost da se car kruni čak tri puta. Prvi put u Aachenu kao kralj Njemačke, drugi put u Milanu kao kralj Italije i najposlije u Rimu kao rimski car.⁴⁵ Prelati koji su vršili činove krunidbe su nadbiskup Kolna i njemački nadbiskupi gradova Mainza i Trier. Oni su važni zato što su oni sami sudjelovali u izboru cara, oni su bili jedni od knezova elektora.⁴⁶

Ovdje će biti prikazana krunidbena ceremonija kralja Rudolfa I. Habsburga, nazvanog i Rudolf Utemeljitelj, radi par pojavnosti koje su zanimljive za primijetiti. Misnim slavljem predsjedava nadbiskup Kolna, a koncelebriraju nadbiskupi Trier i Mainza. Nakon uvodnih molitava, počinje misno slavlje, gdje se u germanskom obredniku koristi misni obrazac blagdana *Epifanija* (sv. Tri kralja, Bogojavljenje).⁴⁷ Može se reći da je poklon mudraca/kralja malome Isusu, novorođenome Kralju kraljeva uzet kao primjer da se zemaljski vladari, koji su slika Božja ovoga svijeta, moraju uvijek pokoriti Božjim zapovijedima i brinuti se da njihovo kraljevstvo bude odraz Kraljevstva nebeskog. Nakon litanija koje se čitaju nakon homilije

---

⁴³ Woolley, R. M. *Coronation Rites*, University of Cambridge, 1990. str. 121

⁴⁴ [Krunidba Otona I. za njemačkog kralja u Aachenu \(936.\) | Povijest.hr](#) (pristupano 5.9.2022)

⁴⁵ Kasnije će se, umjesto u Aachenu, vladari za kralja kruniti u Frankfurtu. (Wolly, R. M. *Coronation Rites*, University of Cambridge, 1990. str. 123)

⁴⁶ Sveto Rimsko Carstvo je bilo izborna monarhija – 6 knezova elektora je biralo vladara u vijeću koje se zvalo *Kufstein*.

⁴⁷ Wolly, R. M. *Coronation Rites*, University of Cambridge, 1990. str. 125

(propovijedi), nadbiskup predvoditelj slavlja pita kralja šest znakovitih pitanja, na koja bi kralj trebao odgovoriti usklikom *Volo!*⁴⁸ Pitanja se tiču toga hoće li čuvati mir, pravdu i držati se zakona Carstva, no najznakovitije je posljednje pitanje kojim ga se pita o poslušnosti rimskom papi (*Vis sanctissimo in Christo Patri et Domino Romano Pontifici et sanctae Romanae ecclesiae subiectionem debitam et fidem reverenter exhibere?*).⁴⁹ Ovo je pitanje specifičnost ceremonijala zato što je upravo ono bilo razlog jaza crkvene i svjetovne vlasti onoga vremena i upravo zbog toga taj obrazac nisu koristili ni engleski ni francuski kraljevi. Nakon odgovaranja na pitanja kralj stavlja dva prsta na oltar i polaže zakletvu. Narod aklamacijom potvrđuje kralja i odgovara tri puta *Fiat*.⁵⁰ Nakon popratnih molitava slijedi pomazanje kralja katekumenskim uljem.⁵¹ Po katekumenskom ulju, vladar se nanovo rađa i sila Duha Svetoga silazi na njega. Biskup mu pomazuje vrat, grudi i bokove.⁵² Poslije pomazanja, kralj prima insignije – redom prsten, mač, žezlo, štap i krunu, a formule koje se pritom koriste su iz rimskog rituala npr. *Accipe gladium per manus episcoporum, Accipe coronam* *regni* *itd.*⁵³

---

⁴⁸ lat. Hoću, želim!

⁴⁹ lat. Hoćeš li pokazati svoju dužnu pokornost i vjeru presvetom Ocu u Kristu, rimskom prvosvećeniku i svetoj rimskoj crkvi (ibid. str. 125)

⁵⁰ lat. neka bude, neka se vrši

⁵¹ Katekumeni su odrasle osobe koje na Veliku subotu na misi uoči Uskrsa (bdijenje) primaju sakramente krštenja i potvrde, postajući punopravni članovi Crkve.

⁵² Wolly, R. M. *Coronation Rites*, University of Cambridge, 1990. str. 126.

⁵³ lat. Primi oštricu iz ruku biskupa, primi kraljevsku krunu (ibid, str. 126)

6. KRUNIDBENI CEREMONIJALI U ENGLJSKOJ

6.1 KRUNIDBA EDGARA I. MIROLJUBIVOG (973. godina)

Ovo će poglavlje obraditi nekoliko izdvojenih primjera krunidbe vezanih za englesku monarhiju do dolaska Tudora, odnosno konkretno do Henrika VIII i Elizabete I. Sam čin krunidbe obavljao se u Westminsterskoj opatiji od vremena Vilima Osvajača, a to traje i do današnjega dana. Međutim, bitno je napomenuti sljedeće; koncept monarhije u Engleskoj jest da je ona nasljedna, ali glavna razlika je vrijeme prije i vrijeme nakon Tudora. U predtudorsko vrijeme vladarem se postaje tek nakon ceremonije krunidbe kojom kralj dobiva svoj puni legitimitet. Reformu ovog zakona vrši Henrik VIII. i od njegovog vremena vladarem se postaje odmah po smrti prethodnika.⁵⁴

Najraniji zapisi o krunidbi nekog vladara u Engleskoj se mogu naći u životopisu sv. Oswalda, nadbiskupa Yorcka, koji je pisao redovnik Ramsay oko 1000. godine.⁵⁵ U njemu se opisuje krunidba kralja Edgara I. Miroljubivog, koji je 973. u gradu Bathu sazvao plemiće, ali i crkvene prelate, da ga okrunu i posvete kako to nalaže sveta Crkva. Tekst se referira na kralja tako da ga naziva *imperator*.⁵⁶ Roy Strong zaključuje da je tome tako zato jer on nije bio samo vladar Mercije, nego i Northumbrije i Wessexa, a njegovi su se teritoriji proširili i na Irsku, a i dijelovi Britanije gdje su bili naseljeni Skandinavci.⁵⁷ To je bio kralj pod kojim je anglo-saska Engleska prosperirala i provedena je velika reforma Crkve na tom teritoriju, pod vodstvom canterburyjskog nadbiskupa. Simboličan je i dan koji je odabran za ceremoniju, dan Pedesetnice, kada se slavi silazak Duha Svetoga nad apostole. Na taj dan Edgar je, već okrunjen bogatom dijamantom i držeći žezlo, čekao procesiju crkvenih velikodostojnika koji su svi bili odjeveni u bijelu boju, koja u liturgijskom smislu znači vječnost, nevinost, čistoću. Nakon toga je stao na čelo procesije gdje su ga za ruku vodili biskupi Chester le Streeta i Wellsa.⁵⁸ Zatim je procesija stupila u crkvu - iz profanog eksterijera ušla je u duhovni interijer gdje su se već bili okupili magnati. Himan koji se pjeva bio je *Firmatur manus tua*.

---

⁵⁴ Wolley, R. M. *Coronation Rites*, University of Cambridge, 1990. str. 79

⁵⁵ Strong, R. *Coronation - from the 8th to the 21st century*, Harper Press, 2005. str. .

⁵⁶ *ibid*, str. 8

⁵⁷ *ibid*, str. 8

⁵⁸ Te dvije biskupije su predstavljale najsjeverniji i najjužni kraj Edgarova kraljevstva. (*ibid*, str.8)

Nakon toga, zaredale su se inkantacije koje su sve redom željele kralju dug život i da pravično upravlja kraljevstvom. Poslije toga, kralj skida krunu i vrši čin prostracije pred nadbiskupom Canterburyja.⁵⁹ Sam čin prostracije ima za zadatak podsjetiti narod da se nalaze pred božanskim otajstvom u crkvenom prostoru pred kojim i sama osoba kralja sebe stavlja u položaj poniznosti. Međutim, prostraciju možemo gledati i kao jedan čin samoumiranja, samouništenja, jer osoba koja pada pred božanstvom umire sebi i svojim porocima i postaje nanovo rođena pomazanjem i posvećenjem te Duhom Svetim postaje nova osoba, kralj koji bi trebao biti time osposobljen za vladavinu i koji je raskinuo sa *starim čovjekom*. Iako je ovaj potez prostracije iznenadio i nadbiskupa, koji je zaplakao, on je postao donekle uobičajen za engleski krunidbeni ceremonijal i postavio ga je daleko od onih koji su se vršili na europskom tlu po svojoj posebnosti.⁶⁰ Uslijedila je krunidbena zakletva, u njoj se sjedinjuje ono što je danas poznato kao *tria praecepta*. Kralj se naime zakleo trima zalozima, trima obećanjima Bogu; da će čuvati mir u Crkvi Božjoj, da će zabraniti svaku vrstu grabežljivosti i bezakonja i da će u svim presudama biti milosrdan i jednako se odnositi prema svima.⁶¹ Važnost *tria praecepta* leži u činjenici da je to postao neizostavan dio engleske krunidbe sve do njezinog vrhunca.⁶² Polaganje zakletve ovoga tipa nećemo naći primjerice u Francuskoj, gdje je vladavina uvijek naginjala k aposlutističkoj varijanti. U Engleskoj, da bi vladar mogao vladati, uvjet mu je bio da se drži ovih triju obećanja i to ne samo formalno, nego i u praksi, a dodatan legitimitet je ležao u tome da su ta obećanja dana direktno od kralja prema Bogu. Poslije polaganja zakletve, došao je red na čin pomazanja, koji su najvjerojatnije vršila dvojica nadbiskupa; Yorka i Canterburyja. Ritual pomazanja je vezan za novo rođenje i vrši se svetim uljem, tzv. krizmom, gdje je ulje pomiješano s balzamom i izljeva se iz roga životinje. Zanimljivost leži u tome da se tijekom čina pomazanja zazivalo kraljeve iz Starog zavjeta, koji su bili pomazani na sličan način i bili primjeri pobožnosti i muževnosti te su se pjevali himni Duhu Svetom da i njihov nanovo posvećeni kralj, Edgar, bude sličan tim kraljevima iz davnine. Najsvečaniji dio Edgarove krunidbe je bio himan *Unxerunt Solomonem*, koji potječe iz vremena kada je Salomon ustoličen za židovskog kralja i gdje mu himan pjevaju, praćeni trubljama i udaraljka Zadok i prorok Natan. Edgar je tada primio regalije: prsten (pečat svete vjere), mač kojim bi trebao progoniti neprijatelje Svete Crkve i štititi kraljevstvo, slavnu krunu, žezlo i štap (*baculus*). Po završetku mise, proslava se premjestila u svjetovni dio gdje

---

⁵⁹ Čin prostracije označava padanje ničice u znak poštovanja pred božanstvom, karakteristično za neke obrede u Katoličkoj Crkvi.

⁶⁰ Strong, R. *Coronation - from the 8th to the 21st century*, Harper Press, 2005. str. 9

⁶¹ *ibid*, str 9

⁶² *ibid*, str. 10

se uvijek priređivala velika proslava, gdje Edgar, sjedeći na prijestolju, okružen nadbiskupima, predsjedava banketom na kojem su prisustvovali važni magnati.⁶³ Iako nam je sveti Oswald dao prilično detalja oko ove krunidbe, dovoljno da se preko tog opisa etablira krunidbeni ordo koji Strong naziva *Second Recension* (Drugi pravilnik),⁶⁴ ipak postoje stvari koje su oko ove ceremonije ostale nedorečene. Koliko se može vidjeti, nije poznato ništa o konkretnom mjestu Edgarove krunidbe, o tome kakvu je odjeću nosio niti o regalijama koje je primio, kako su izgledale. Također, postoji činjenica da je Edgar kralj od 957. pa se stoga postavlja pitanje zašto je čekao do 973. godine za krunidbu i pomazanje. Neki će povjesničari tvrditi da je to zato jer je u trenutku krunidbe imao 30 godina, a to je doba kada je na Krista sišao Duh Sveti i bio je kršten u vodama rijeke Jordan (Lk, 3,23).⁶⁵ Druga tumačenja tvrde da je prije imao tajnu ceremoniju koja je uključivala pomazanje i blagoslov, a da je ova samo služila da pokaže njegov uspon u vladavini na carski status.⁶⁶

6.2. KRUNIDBA VILIMA OSVAJAČA - NOVI ORDO (1066. godina)

Nakon smrti Edvarda Ispovjednika, koji je, radi čednosti života, umro bez potomaka, nastupio je dinastički *interregnum*. Najbliži živući srodnik Edvarda Ispovjednika bio je normanski vojvoda Vilim Kopile, ali su engleski plemići najprije istaknuli svog kandidata Harolda II. s kojim su Vilimove normanske snage zapodjenule borbu i 1066. u bici kod Hastingsa Vilim je odnio pobjedu i od Vilima Kopileta postao Vilim Osvajač. Na Božić iste godine je u ceremoniji okrunjen za kralja. Ova krunidba je važna za spomenuti iz razloga jer se preko nje etablirao novi *ordo* (Third Recension).⁶⁷ Postoje prijepori oko toga je li novi ordo uveden baš ovom krunidbom ili je on već prije uveden krunidbama Harolda II. i Edvarda Ispovjednika, ali u dubinu istih nema smisla u ovom istraživanju ulaziti. Ono što je važno spomenuti jest to da su i Ispovjednik i Osvajač imali carske, imperijalističke aspiracije, a to se reflektira svakako u novom *ordu*. Tako znamo da je Ispovjednik između ostalog carske aspiracije gajio preko nekih vidljivih segmenata kao što je inzistiranje na stilu odijevanja kao bizantski car (*basileus*), prikazu na novcu a i to se vidi na Westminsterskoj opatiji koju je dao izgraditi po uzoru na velike bazilike u carskoj Njemačkoj.⁶⁸ Na isti način to vidimo i kod Vilima Osvajača. Guy, biskup iz Amiens, koji je napisao poemu o Vilimovoj pobjedi kod Hastingsa,

---

⁶³ *ibid*, str. 10

⁶⁴ Strong, R. *Coronation - from the 8th to the 21st century*, Harper Press, 2005 str. 10

⁶⁵ *ibid*, str. 11

⁶⁶ *ibid*, str. 11

⁶⁷ *ibid*, str. 17

⁶⁸ Strong, R. *Coronation - from the 8th to the 21st century*, Harper Press, 2005. str. 17

tako nam svjedoči da je Vilimova kruna inspirirana onom grčkom (bizantskom) koja je optočena s dvanaest dragih ili poludragih kamenja, koji predstavljaju dvanaest plemena Izraela, ali i dvanaest kamena temeljaca na kojima, po knjizi Otkrivenja, počiva nebeski Jeruzalem.⁶⁹ Vilim je prvi od engleskih kraljeva odabrao biti okrunjen u Westminterskoj opatiji i počeo kontinuitet koji se zadržao do današnjih dana. Može se zaključiti da je to zato što je to tada bila gotovo nova crkva, jedna od najljepših u Europi, a i zato što je nju sagradio te u njoj bio sahranjen Vilimov rođak (Ispovjednik), pa je zasigurno htio pokazati svoju legitimnost time što se kruni u toj crkvi kao jedini pravi nasljednik. Odabir Božića kao dana krunidbe bi svakako mogao biti znakovit, zbog činjenice da su se i njemački i bizantski carevi mahom krunili na taj dan. Odstupanja u ovom ordu od onog na koji smo naišli u Edgarovoj krunidbi jesu u činjenici da u ulaznoj procesiji Vilim sudjeluje zajedno sa svojim magnatima, koji su ga i proglasili i postavili za kralja, da bi im proglasio dužnu zahvalnost. Inovacija je i u tome što po prvi put nalazimo aklamaciju na francuskom jeziku i na staroengleskom, posebno za svaki narod. Osim toga, imamo i činjenicu da se Vilim kruni nakon pomazanja, a ne kao što je u slučaju Edgara bilo, gdje on dolazi s krunom i skida je tijekom prostracije pred nadbiskupom. Nakon primljenih regalija, ljubi biskupe u znak poštovanja i oni ga vode do trona, nakon čega se pjeva *Te deum*.⁷⁰ Ono što zasigurno možemo vidjeti da je ostalo isto u ceremonijalu, jest način investiture s insignijama (izuzev krune), zakletva *tria praecepta*, ustoličenje i misa. Ovakve suptilne promjene su konstantne i treba ih tako i gledati, kao odraz političkih i vjerskih poruka, npr. kraljeva zahvalnost magnatima koji ga prate u procesiji znak je jačanja njihove moći. Kasnije će primjerice kralj Rikard I. Lavljeg Srca u ceremonijal svoje krunidbe uključiti i viteški sloj društva, vrlo vjerojatno se referirajući na legendu o kralju Arthuru i njegovim vitezovima okruglog stola.⁷¹

6.3. ERA TUDORA – KRUNIDBA HENRIKA VIII.

Prije negoli krenemo u detaljniji opis kopernikanskog obrata u krunidbenim ceremonijama u doba dinastije Tudor i njihovom odnosu prema duhovnoj dimenziji obreda krunidbe, treba podsjetiti na to da je kralj Henrik VIII. Tudor, nakon što je objavio *Akt o supremaciji* godine 1534. proglasio sebe poglavarom nove, Anglikanske crkve. Razlog odvajanja je papin

---

⁶⁹ *ibid*, str. 18

⁷⁰ Strong, R. *Coronation - from the 8th to the 21st century*, Harper Press, 2005. str. 19

⁷¹ *ibid*, str. 26

nepristanak da mu odobri crkveni razvod od njegove prve supruge Katarine Aragonske. Tako je ostalo do današnjice, engleski monarh je ujedno i poglavar Anglikanske crkve. Ovaj čin je svakako pokazao put postupcima koje ćemo kasnije vidjeti kad budemo naišli na opis krunidbe Elizabete I. Time se i Engleska kao kraljevina pridružila, iako ne u tolikoj mjeri, zemljama koje su Europi provodile pokret reformacije i stvorile novi, protestantski nauk.⁷²

Već u poznatoj Shakespeareovoj tragediji *Henrik V.* nalazimo mladog kralja koji razmišlja i problematizira o samom smislu kraljevske ceremonije, personificira ju i naziva ju *ceremonijom idola* i pita se je li to nešto čemu treba pristupati sa strahopoštovanjem ili je to stvar vanjštine, stvar određene pompe, samo da se bude vidljiv.⁷³ Već tu vidimo propitkivanje o samom smislu ceremonije kao takve i sagledavanje iste na filozofski način.

Što se krunidbe Henrika VIII. tiče, prvo treba napomenuti kako se u historiografskim krugovima propituje na čemu njegov otac Henrik VII. temelji svoj legitimitet budući da nije propisno okrunjen. On je naime, krunu podignuo sa bojnog polja u bitci kod Boswortha (1485.) gdje je porazio dotadašnjeg kralja Rikarda III, odnosno krunu mu je na glavu stavio njegov vojvoda Thomas Stanley.⁷⁴ Otuda se postavlja pitanje, čemu ceremonije kad je Henrik VII. u borbi svoj legitimitet potvrdio, a i narod ga je izglasao.⁷⁵ Njegov sin Henrik VIII. ipak biva okrunjen u ceremoniji 24. lipnja 1509. (blagdan sv. Ivana). Ceremonija je započela rano ujutro u šest sati u dvorani Westminsterske palače, gdje je kralj bio s kraljicom okružen svojim plemstvom. Bio je odjeven u grimizni baršun i u svilenu odjeću. Put do Westminsterske opatije bio je presvučen plavim trakama. Nadbiskupi Canterburyja i Yorka bili su odjeveni u pontifikalnu odjeću, a opat Westminsterske opatije donio je kraljevske insignije da se u procesiji donesu na oltar.⁷⁶ Insignije su pripadale sv. Edvardu Ispovjedniku, zaštitniku katedrale i kraljevske obitelji. Vojvoda od Buckinghama je nosio samu krunu sv. Edvarda, nadbiskup Canterburyja kalež od kamena, grof od Surreyja žezlo, a grof od Auredala štap te su za njima išli ostali plemići i velikodostojnici. Prije negoli je ušao u crkvu, kralj je okađen, a platno kojim je hodao podijeljeno je siromasima. Što se samih kraljevskih insignija tiče, najvažnija je bila kruna i kalež i njih su nosili najveći velikodostojnici – vojvoda Buckingham i nadbiskup Canterburyja i morali su ih nositi s velikom pažnjom do oltara.⁷⁷ Jednom kad su

---

⁷² [Henrik VIII. | Hrvatska enciklopedija](#) (pristupano, 4.9.2022)

⁷³ Hunt, A., *The Drama of Coronation: Medieval Ceremony in Early Modern England*, Cambridge: at the University Press, 2008., str. 3

⁷⁴ *ibid.*, str. 22

⁷⁵ *ibid.*, str. 22

⁷⁶ *ibid.*, str. 23

⁷⁷ Te kraljevske insignije kralj je nosio samo tijekom ceremonije krunidbe. (*ibid.*, str.23)

došli u opatiju, ceremonija je započela aklamacijom. Nadbiskup Canterburyja je doveo kralja do oltara gdje ga je posjeo na prijestolje, pokazao mu četiri strane svijeta, preslikane u četiri kuta velike Westminsterske opatije. Formula kojom je nadbiskup priznao kralja i njegov status sadrži formulaciju u kojoj saznajemo da je *on izabran i odobren od strane tri područja* i da je *nesumnjivi nasljednik po zakonu Boga i ljudi*. Narod to odobrava klicanjem kraljeva imena.⁷⁸ Vidimo da je formulacija brižljivo sastavljena i da se kreće između dvije točke u kojoj je on suveren izabran od naroda svih krajeva kraljevstva, ali je istovremeno i Božji odabranik, pa okupljeni na ceremoniji nemaju izbora nego da ga aklamacijom i priznaju. Iako, vratimo li se na početak ovog poglavlja, sjetit ćemo se da je Henrik VIII. taj koji je promijenio pravilo što se tiče vremena kada se postaje kraljem. Prije njega se morala obaviti krunidba da bi se osoba mogla zvati kraljem, a sada je to nepotrebno jer je osoba već kralj po smrti prethodnika, po svojoj kraljevskoj krvi i to mu pripada po rođenju. Tako da se može i zaključiti kako su ove fraze kojima se kralj priznaje, a koje su gore navedene, samo forma i čak i da ga narod nije priznao Henrik bi imao na čemu temeljiti svoj legitimitet. Nakon aklamacije, slijedi klasičan čin prostracije, tijekom kojeg nadbiskup čita molitvu *Deus humillium*. Molitva se odnosi na zazivanje milosrđa na kralja. Poslije toga slijedi polaganje kraljevske zakletve, a formulacije kojima se koristio Henrik VIII. datiraju iz vremena Edvarda I. i Edvarda II.⁷⁹ Ovdje možemo zapaziti jednu indikativnost, kralj je položio zakletvu, a još nije dobio pomazanje. Najraniji primjeri u engleskim krunidbenim obrednicima, pokazali su da se kralj prvo pomazuje, a tek onda polaže zakletvu. Ovdje je suprotno stoga što pomazanje zavisi od zakletve, htjelo se pokazati da je Henrik pomazan zato što se zakleo nad svetim sakramentom, a ne zato što je kralj po rođenju. Time zakletva nad sakramentom dobiva dodatnu težinu i njome se ističe još uvijek velika moć svećenstva.⁸⁰ Poslije zakletve slijedio je dakle obred pomazanja u kojem se Henrik prostire pred biskupom, a dotle se pjeva himan *Veni Creator Spiritus*, u kojem se nad kralja zaziva sedam darova Duha Svetoga, a kasnije se napjevima zazivaju starozavjetni proroci i kraljevi, baš na onaj način kakav je bio u Edgarovoj krunidbi. Pjeva se Zadokov himan, a nakon toga Henriku se pomazuju ruke i on se skida iz svog svečanog ruha i ostaje samo u dvjema košuljama, grimiznoj i platnenoj, koje su mu bile razvezane na prsima, do lakata i ramenima. Nadbiskup Yorka mu zatim pomazuje grudi, leđa, ramena, laktove i glavu, s tim da glavu pomazuje dva puta, jednom sa svetim uljem, a drugi

---

⁷⁸ *ibid.* str. 23.

⁷⁹ *ibid.* str. 24.

⁸⁰ Postojao je slučaj u engleskoj monarhiji gdje je kralj Karlo I. detroniziran upravo radi toga jer se nije pridržavao obećanja koja je dao u krunidbenoj zakletvi. (*ibid.* str. 24).

put s uljem koje se specijalno čuva za pomazanje kod biskupova ustoličenja.⁸¹ Nakon pomazanja, uslijedila je molitva koja naznačava Henrikovu fizičku transformaciju. U molitvi se želi naglasiti da je na kralja sišla milost Božja u materijaliziranom svojstvu, pomoću svetog ulja.⁸² Dakle, ulje pomazanja (krizma) se ne smatra simbolom, već je to materijalizirana milost Božja, pečat sedam darova Duha Svetoga. Kod ove krunidbe, postoji i jedan zanimljivi dio obreda koji nam pokazuje kraljevo novo rođenje. To je oblačenje u krunidbenu odjeću (prethodno blagoslovljenu) komad po komad, ispred naroda koji gleda kako se ispred njega stvara nova osoba, on se *nanovo izgrađuje*.⁸³ Do Henrikove krunidbe, ovakav postupak nije bio viđen u engleskoj monarhiji, a može se stvoriti zaključak da mu je svrha da uvjeri pojedince koji nisu shvaćali bitnost cijelog obreda, da se novo rođenje događa usporedo i u duhovnom, ali i u fizičkom (materijalnom) svijetu. Isto tako, nadbiskup je svaku insigniju predstavio narodu prije negoli ju je kralj primio i na kraju kralj biva okrunjen krunom sv. Edvarda.⁸⁴

6.4. KONTROVERZE U KRUNIDBI ELIZABETE I.

Krunidba Henrika VIII. dogodila se 1509. godine, u vrijeme kada još nisu zaživjele ideje reformacije i kada je kralj bio na početku svoje vladavine i još se uvijek pouzdao u pojedine klerike, koji su mu bili bliski savjetnici (npr. kardinal Wolsey). Prema tome, nije imao razloga da ne prakticira vjeru, pa je stoga i pristao na ovakvu krunidbu koja još uvijek ima izrazitu duhovnu dimenziju. Najveću težinu toj krunidbi daju sami obred pomazanja i nakon njega prikaz novog rođenja i sama zakletva nad svetim sakramentom prije toga, koja nas upućuje na zavisnost tih dvaju činova. Međutim, svi događaji oko stvaranja Anglikanske crkve, reformacija i udaljavanje od kršćanstva, stvorili su drugačije ozračje koje se moglo vidjeti kod krunidbe Elizabete I. Ona svakako nije naslijedila ništa od pobožnosti njezine sestre Marije I. i posvećenosti sakramentima i duhovnom⁸⁵, pa je tako iskoristila svečanu procesiju ulicama Londona kako bi iskazala svoju političku moć, a kad su je ispred Westminsterske opatije dočekali opat i njegovi redovnici s upaljenim bakljama, odbrusila im je da maknu svijeće, *jer*

---

⁸¹ Hunt, A., *The Drama of Coronation: Medieval Ceremony in Early Modern England*, Cambridge: at the University Press, 2008.,str. 25.

⁸² *ibid*, str. 25.

⁸³ *ibid*, str. 25.

⁸⁴ *ibid*, str. 24.

⁸⁵ Elizabetina sestra Marija I. Tudor, poznata je još i kao Katolička, ali i Krvava Marija budući da je, nakon svog oca ponovno uvela katolicizam u Englesku i tijekom kratkotrajne vladavine pogubila brojne ugledne protestante.([Marija Tudor | Hrvatska enciklopedija](#), pristupano 4.9.2022)

*svi dobro vidimo.*⁸⁶ Svakako se mora naglasiti da ne postoji određeni izvor koji detaljno opisuje krunidbu Elizabete I. kao što je to slučaj kod Henrikove pa neke stvari ne možemo znati sa sigurnošću i to je razlog zašto se ova krunidba kroz stoljeća interpretira na razne načine.⁸⁷ Razlog više je i taj što je nova kraljica bila protestantski orijentirana i zato neki dijelovi krunidbe nisu mogli biti jednaki kao što su bili do tada, jer su se kosili s onime što reformacija zagovara. Primjerice, propovijed koja je izgovorena na krunidbenoj misi bila je ona koju je izgovorio anglikanski reformirani primas John Ponet i ticala se nepravilnog tumačenje sakramenta Euharistije u katolika.⁸⁸ Ona je, dakle, poslužila može se reći na propagandan način, da na svečanosti gdje se okupilo mnoštvo iznese dio protestantskog nauka. Iz toga slijedi pitanje podizanja hostije na toj misi, gdje se to kod protestanata ne radi, a svjedoci koji su bili prisutni nisu sigurni oko toga je li hostija bila podizana tijekom pretvorbe ili nije, o tome se dvoji.⁸⁹ Iako ne možemo stvoriti jasan zaključak glede toga, možemo reći da ako je Elizabeta bila toliko posvećena protestantskom nauku, onda čak i da je hostija bila podignuta, to ne bi predstavljalo nikakav značaj i bilo bi samo *pro forma*, a razlog je tome što protestanti odbacuju katolički nauk o pretvorbi.⁹⁰ Indikativna je ipak činjenica da je Elizabeta, iako je isključila iz obreda sve visoko rangirane klerike ipak zahtijevala da se obred pomazanja izvrši i to se tako i zbililo, pomazao ju je Owen Oglethorpe, biskup Carlislea.⁹¹ Ne zna se zašto je tome tako, ali moguće je da je kraljica htjela napraviti određenu vrstu kompromisa u počecima svoje vladavine. Svjedočanstva o ovoj krunidbi ne prikazuju Elizabetu u najboljem svjetlu pa tako španjolski i venecijanski ambasadori u svojim pismima ocjenjuju kako kraljica naginje novoj religiji, koja je suprotna od katolicizma, kako dolazi s njom nova era koja neće biti povoljna za Englesku, da je primila svetu pričest, ali kao da je i nije primila.⁹² Na kraju, može se raspravljati o tome je li krunidba u Engleskoj dolaskom

---

⁸⁶ McCoy, R. C., »*The Wonderfull Spectacle: the Civic Progress of Elizabeth I and the Troublesome Coronation*«, u: *Coronations: Medieval and Early Modern Monarchic Ritual*, János M. Bak (ur.), University of California Press, 1990., str. 219.

⁸⁷ Hunt, A., *The Drama of Coronation: Medieval Ceremony in Early Modern England*, Cambridge: at the University Press, 2008., str. 151.

⁸⁸ McCoy, R. C., »*The Wonderfull Spectacle: the Civic Progress of Elizabeth I and the Troublesome Coronation*«, u: *Coronations: Medieval and Early Modern Monarchic Ritual*, János M. Bak (ur.), University of California Press, 1990., str. 219.

⁸⁹ Hunt, A., *The Drama of Coronation: Medieval Ceremony in Early Modern England*, Cambridge: at the University Press, 2008., str. 150.

⁹⁰ Protestanti ne vjeruju u Kristovu stvarnu prisutnost u prilikama kruha i vina, ona je za njih samo simbolična, samo podsjetnik za ono što je Krist napravio na Posljednjoj večeri, njegovu smrt i uskrsnuće. ([Razlike katoličke i protestantske crkve | Kultura | DW | 16.09.2011](#), pristupano 4.9. 2022)

⁹¹ McCoy, R. C., »*The Wonderfull Spectacle: the Civic Progress of Elizabeth I and the Troublesome Coronation*«, u: *Coronations: Medieval and Early Modern Monarchic Ritual*, János M. Bak (ur.), University of California Press, 1990., str. 219.

⁹² Hunt, A., *The Drama of Coronation: Medieval Ceremony in Early Modern England*, Cambridge: at the University Press, 2008., str. 151.

reformacije delegitimizirana ili pak nije. Gledamo li s kristomimetične, duhovne strane, definitivno postoji element delegitimizacije jer protestanski nauk ne gleda isto na čine krunidbe kao katolički i sve to smatra jednom predstavom za narod. Međutim, gledamo li sa pozicije običnog čovjeka, to je i dalje bio u svojoj biti isti obred koji se prilagodio duhu vremena, kao što se sve tada prilagođavalo. Krunidba ipak nije bila tako lako podložna duhu reformacije jer je to ipak bio događaj koji je imao osim duhovne, političku dimenziju i svakako je služio vladarima za demonstraciju moći, kojeg god vjerskog opredjeljenja bili.

7. KRUNIDBENI CEREMONIJALI U FRANCUSKOJ

7.1 GLAVNI ELEMENTI KRUNIDBE

U kontekstu činjenice da je Francuska nasljedna monarhija, na početku ovog poglavlja treba napomenuti da ovdje vladar vlast krunidbom samo potvrđuje, legitimizira, ali ovlasti preuzima već rođenjem.⁹³ U 10. stoljeću u Francuskoj vlast preuzima dinastija Kapetovića (Capet), čiji članovi vlast nasljeđuju načelom primogeniture. Unatoč tome, evolucijom i uzdizanjem moći dinastije događalo se da živući kralj još za života organizira krunidbu i posvećenje za svoga sina, sve do 12. stoljeća kada se taj čin mijenja pisanim dokumentom i titulom *rex designatus*.⁹⁴ U pravilu, francuski su kraljevi krunjeni u Reimsu, gdje se krunio i pokrstio prvi franački kralj Klodvig, a i gdje je zaštitnik francuske kraljevine, sv. opat Remigije podignuo crkvu. Ipak, kada se nalazio daleko od Reimsa u trenutku smrti svog prethodnika, novi se kralj morao okruniti na mjestu gdje se zatekao jer si država nije mogla dopustiti velika razdoblja bezvlašća (*interregnuma*). Iako je Reims bio glavno mjesto krunidbe francuskih kraljeva, postojala je i praksa gdje su se neki kraljevi krunili i više puta, mahom da bi dokazali svoj legitimitet.⁹⁵ Tako imamo slučaj kralja Filipa I. koji se, poslije svog pomazanja i prve krunidbe u Reimsu, krunio još tri puta.⁹⁶ Pitanje tradicije Reimsa kao mjesta krunidbe postaje upitno i zato jer jednako pravo na ceremoniju krunidbe može imati i opatija Saint-Denis, u kojoj se čuvaju kraljevske regalije, u kojoj je krunjen i pomazan Pipin Mali, a kasnije je to učinio i Filip II. August 1180. godine, a postojao je i falsifikat diplome Karla Velikog u kojem stoji da zabranjuje njegovim nasljednicima da se krune bilo gdje osim tamo i da je ta opatija *majka svih crkava* u Francuskoj.⁹⁷

U samoj krunidbi postoje glavni elementi, a to su kralj i svećenstvo koji obavljaju nešto što danas zovemo ritualom prijelaza. Naime, činom posvećenja na kralja prelazi sakralna moć, slika svetosti, a istovremeno je kralj obavezan štititi kršćanski puk.⁹⁸ Ovo možemo nazvati

---

⁹³ Giesey, R. E., »Inaugural Aspects of French Royal Ceremonials«, u: *Coronations: Medieval and Early Modern Monarchic Ritual*, János M. Bak (ur.), University of California Press, 1990., str 36

⁹⁴ *ibid*, str. 37

⁹⁵ Leschot, E., *The Abbey of Saint-Denis and the Coronation of the King of France*, Department of History of Art, University of Lausanne, 2020., str.4

⁹⁶ *ibid*, str. 4

⁹⁷ *ibid*, str. 5

⁹⁸ Le Goff, J. »A Coronation Program for the Age of Saint Louis: The Ordo of 1250: Medieval and Early Modern Monarchic Ritual«, u: *Coronations: Medieval and Early Modern Monarchic Ritual*, János M. Bak (ur.), University of California Press, 1990., str 48

ritualom prijelaza zato što se time kralj uzdiže na društvenoj ljestvici. Ovdje postoji fenomen gdje i pogreb prethodnog vladara ima ulogu u kompletnoj ceremoniji. Naime na pogrebu se uzvikuje poznata formulacija *Le roi est mort! Vive le roi!* i izgovara se ime novog nasljednika. Sam prestolonasljednik se od trenutka kraljeve smrti pa sve do izvikivanja imena na pogrebu ne pojavljuje nigdje u javnosti i njegovo postojanje se negira.⁹⁹ Kako bi se izrazila simbolika kraljeve neprekinute vlasti, vječnosti života kroz osobe kralja, prestolonasljednik će na krunidbu doći točno onim putem kojim je tijelo njegova pretka izneseno. Svi pokreti kojima sudionici pribjegavaju pri ceremoniji kako krunidbe, tako i pogreba moraju biti vjerski nabijeni, a ako ne već vjerski mora se svakako osjećati magijsko ozračje.¹⁰⁰

7.2. TIJEK KRUNIDBE

Prije negoli dođe na krunidbu u Reims, kralj je već kralj, ali ne u potpunosti, jer ima zadovoljena samo dva od tri uvjeta za to. Prvi uvjet: izabran je od Boga, što nam se predočava u uvodnoj molitvi *orda* koju izgovaraju biskupi kada idu probuditi kralja iz kreveta. San iz kojeg se budi novi kralj znači određenu katarzu, pročišćenje i njime započinje prijelaz vladara iz profanog u sakralno.¹⁰¹ Drugi uvjet: njemu rođenjem pripada to pravo, kao što je već bilo spomenuto na počecima ovog poglavlja. Najvažniji ipak uvjet predstavlja pomazanje, u kojem nadbiskup govori formulaciju *ungo te in regem* (pomazujem te za kralja) i tada vidimo da on postaje kralj u potpunosti ispunjavajući sva tri uvjeta.¹⁰² Time vidimo bitnost pomazanja (*Sacre*) u francuskoj krunidbenoj ceremoniji. To je možda i najvažniji dio krunidbene ceremonije. On se naime odvijao u spomen pokrštavanja Franaka i njihovog kralja Klodviga gdje je veliku ulogu upravo imao opat Remigije, koji je pomazao Klodviga za kralja čim se pokrstio, a zna se da je to prvi zapisan čin pokrštavanja i pomazanja nekog barbarskog vladara u Europi. Krunidbu je zato predvodio upravo nadbiskup Reimsa. Ulje za pomazanje nalazilo se u Svetoj Ampuli koju su čuvali redovnici benediktinske opatije sv. Remigija.¹⁰³

Nakon ulaska kralja s biskupima, druga faza je upravo bila procesija redovnika sa Svetom Ampulom koju je oko vrata nosio opat pod baldahinom. Ova procesija je na neki način kulminacija svečanosti jer se može reći da ona predstavlja ulazak najsvetijeg objekta u crkvu,

---

⁹⁹ Kantorowicz, E. H., *The King's Two Bodies: A Study in Medieval Political Theology*, Princeton University Press, 1957.,str, 314.

¹⁰⁰ Le Goff, J. »A Coronation Program for the Age of Saint Louis: The Ordo of 1250: Medieval and Early Modern Monarchic Ritual«, u: *Coronations: Medieval and Early Modern Monarchic Ritual*, János M. Bak (ur.), University of California Press, 1990., str 53.

¹⁰¹ *ibid*, str. 48.

¹⁰² *ibid*, str. 49.

¹⁰³ [Ampula sa svetim uljem za pomazanje francuskih kraljeva - 533 | History.info](#) (pristupano 4.9.2022)

a i nosi jak domoljubni naboj radi njezine važnosti u povijesti francuske države. Poslije procesije dolaze na red kraljeve zakletve i obećanja, formulacijama koje su preuzete iz engleskih i njemačkih obrednika.¹⁰⁴ Primjerice, tu je prisutna i zakletva *tria praecepta* kao u engleskom slučaju. Poslije uobičajenih zakletvi, dolazi na red aklamacija i nakon toga kralj skida svoje gornje haljine a opat samostana Saint-Denis donosi kraljevske insignije na oltar, čija se svetost povećava, prema Le Goffu, u dodiru s oltarom.¹⁰⁵ Na redu je iduća faza koja se veže za to da se kralja proglašava vitezom, što je također novost u odnosu na sve druge krunidbene obrasce koji su do sada obrađeni. Od svog velikog komornika dobiva sandale na kojima su *fleur de lis* (heraldički ljiljani – simbol Francuske države). Burgundski vojvoda mu uručuje zlatne ostruge, a od nadbiskupa dobiva, u kompleksnom ritualu koji uključuje korice za mač i oltar, veliki krunidbeni mač kojim se on potvrđuje braniteljem francuske države. Nakon toga slijedi vrhunac, obred pomazanja. Vršiti se pomazanje skoro cijelog tijela, a nakon istog nadbiskup napominje kako je sada pomazan kralj nalik starozavjetnim kraljevima i ističe primjer Davidovog pomazanja, koje je izvršio Samuel.¹⁰⁶ Prije primanja insignija, komornik ogrće kralja u plavu tuniku. To je boja koju su nosili veliki svećenici u Izraelu. Iznad tunike dolazi ogrtač koji je okrenut na lijevu stranu. Nakon toga, nadbiskup stavlja kralju prsten na prst. Ovdje prsten predstavlja simbol kraljevske vlasti, ali i nešto dublje, kao i kod supružnika kojima je prsten znak vječne vezanosti, ovdje to može značiti metaforički brak koji je Bog preko kralja sklopio sa svojim narodom. Zatim prima žezlo i štap, a oni prema dokumentima, predstavljaju pravdu, najsvetiju od svih kraljevskih dužnosti.¹⁰⁷ Poslije toga slijedi primanje krune i kralj nakon toga sjeda na prijestolje i time završava ceremonija i slijedi sveta misa. Misa je važna utoliko jer se pod njom kralj pričešćuje *pod obje prilike* (*sub utraque specie*), on naime blaguje i tijelo i krv Kristovu kako to čine samo svećenici i time se vidi kako njegova kraljevska služba poprima i svećenički karakter. Isto tako, uz klerika, dijeli narodu svetu pričest.

---

¹⁰⁴ Le Goff, J. »A Coronation Program for the Age of Saint Louis: The Ordo of 1250: Medieval and Early Modern Monarchic Ritual«, u: *Coronations: Medieval and Early Modern Monarchic Ritual*, János M. Bak (ur.), University of California Press, 1990., str 54

¹⁰⁵ *ibid*, str. 54

¹⁰⁶ *ibid*, str. 54

¹⁰⁷ *ibid*, str. 55

7.3. PITANJA OKO *ENTREE* I *LIT DE JUSTICE*

Važan dio krunidbene ceremonije je i kraljev svečani ulazak u Pariz (franc. *entree*). Tamo ga dočekuju Parižani koji simbolično predstavljaju cijeli francuski narod. Dobro je zamijetiti da kralj u grad ulazi na mjestu gdje je njegov prethodnik sahranjen, kod benediktinske opatije Saint-Denis pa sve do katedrale Notre-Dame. Tako da se tijekom procesije novog kralja odvija suprotno od procesije pogreba njegovog prethodnika.¹⁰⁸ Što se pojma *Lit de justice* tiče, on je sljedeća točka nakon ulaska i on kao takav predstavlja kraljevo formalno prvo predsjedanje Parlamentom. Time što predsjedava Parlamentom, makar i formalno, znači da je preuzeo svoje vladarske ovlasti i dužnosti.¹⁰⁹

Što se same francuske ceremonije ustoličenja tiče, ovdje još samo valja dodati da se još vode debate u historiografiji oko toga što se sve u tu ceremoniju uključuje jer su razne povijesne silnice znale utjecati na to koliko krunidba traje, gdje se odvija i kako se odvija. Primjerice, postavlja se pitanje legitimnosti krunidbe ako ona nije u Reimsu i ako se nije obavilo pomazanje Svetom Ampulom. Također, ostavlja se i pitanje je li čin krunidbe legitiman ako nije prethodni vladar propisno ispraćen pogrebom jer se onda gubi ta aura mističnosti i ne ostvaruje se popularna fraza *kralj je umro – živio kralj*.¹¹⁰ Što se *entree* i *lit de justice* tiče postavlja se i pitanje ulaze li te dvije sastavnice u samo ustoličenje, budući da ono ima jaku duhovnu dimenziju, a ovo se tiče profanih stvari, ili ih treba gledati kao dva odvojena fenomena koja su važna za sazrijevanje osobe kralja van sakralne dimenzije.¹¹¹

---

¹⁰⁸ Giesey, R. E., »*Inaugural Aspects of French Royal Ceremonials*«, u: *Coronations: Medieval and Early Modern Monarchic Ritual*, János M. Bak (ur.), University of California Press, 1990., str. 40

¹⁰⁹ *ibid*, str. 41

¹¹⁰ *ibid*, str. 42

¹¹¹ *ibid*, str. 42

8. KRUNIDBENI CEREMONIJALI U UGARSKOJ

8.1 PITANJE MJESTA I PITANJE PREDVODITELJA KRUNIDBE

Sveti Stjepan I., utemeljitelj ugarske države, koji je pokrstio svoj narod i preobratio na katoličanstvo, na Božić 1000. godine kruni se za kralja nove države u Stolnom Biogradu (Szekesfehervar) koji je od tada trebao biti po tradiciji krunidbeno mjesto budućih ugarskih kraljeva. Međutim, padom posljednjeg Arpadovića, Andrije III. Mlečanina, nastaje dinastički *interregnum* u kojem se pitanje legitimiteta krunidbe i problematika lokacije nameće sama po sebi. Nakon što se za vlast uspio izboriti Karlo I. Anžuvina, on se morao kruniti čak tri puta. Prvi put i drugi put je krunjen u Ostrogonu i Budimu 1301. i 1309. ali svoj legitimitet nije mogao dokazati među plemićima dok nije najposlije 1310. okrunjen Krunom sv. Stjepana u Stolnom Biogradu.¹¹² Od tada se uvriježilo strogo pravilo da kralja mora okruniti isključivo nadbiskup Ostrogona i to isključivo u Stolnom Biogradu. Bez tih dviju komponenti, kralj nije mogao biti u potpunosti legitiman. Iako, do vremena Anžuvina postojala je problematika oko toga koji prelat ima prvenstvo i koji ima veće pravo biti predvoditelj krunidbe; kaločki ili ostrogonski nadbiskup. Sukob se može pratiti u više dokumenata kojima je dilema riješena, mahom u korist ostrogonskog nadbiskupa. U spisu pape Inocenta III. iz 1212. zamjetno je da je kraljevim odobrenjem postignut određeni kompromis. Naime, pravo na prvu krunidbu imao je ostrogonski nadbiskup (*coronatio prima*), a oba nadbiskupa su imala jednako pravo vršiti druge krunidbe, ako bi do njih trebalo doći.¹¹³

8.2 TIJEK CEREMONIJE I NJEZINE POSEBNOSTI (1490. godina)

Tijek krunidbe će ovdje biti opisan na primjeru ustoličenja Vladislava II. Jagelovića, češkog kralja koji je ugarskim kraljem postao 1490. godine. Prije negoli započnemo s opisom, valja podsjetiti da Ugarska nije nasljedna monarhija na isti način kao što je to primjerice Francuska. Dok vladar nije u potpunosti ustoličen, njemu ne pripada nikakvo prirodno pravo i

---

¹¹²Engel, P., *The Realm of St. Stephen: A History of Medieval Hungary*, I.B. Tauris Publishers, London, 2001., str. 128

¹¹³Zupka, D. *Ritual and symbolic communication in medieval Hungary under the Arpad dynasty*, Leiden/Boston, Brill 2017. str. 44-45

nema legitimitet. Vladislav II. dolazi 1490. prvo u Budim, gdje je zabilježeno da je tri dana postio i kontemplirao u molitvi i meditaciji prije negoli je došao dan krunidbe. Nakon njega je otišao s pratnjom u Stolni Biograd gdje se održao obred. Procesija prije ulaska u baziliku se sastojala od kralja, koji je vodio svog konja, te plemića, a insignije su se u procesiji nosile ispred kralja; dva procesijska križa, dva mača, jedan izvan i drugi u koricama, žezlo, štap i kruna sv. Stjepana.¹¹⁴ U crkvi su čekala dvanaestorica nadbiskupa i biskupa iz svih ugarskih biskupija, insignije su položene na oltar, a kralj nije sjeo na prijestolje, već je za njega bilo spremno mjesto na propovjedaonici. Predslavitelj ceremonije je, sa još jednim biskupom, otpratio Vladislava do oltara i tamo počeo sa svojim uvodnim govorom u kojem je istaknuo kakve vladar ima dužnosti. Nakon toga, Vladislav ruku stavlja na Bibliju i polaže zakletvu da će čuvati Crkvu i njezin nauk, paziti udovice siromašne i potlačene i poštovati privilegije svojih podanika. Poslije toga slijedi klasičan čin pomazanja i kralja nakon toga vode u sakristiju, gdje ga razodijevaju i oblače u ogrtač i plašt sv. Stjepana. Nakon toga biskupi naprave krug oko kralja i stavljaju Svetu Krunu na njegovu glavu te ga na kraju ustoličuju na tron što je vrhunac slavlja koji završava sa *Te Deum laudamus*.¹¹⁵

Treba spomenuti da je kruna sv. Stjepana kraljevska insignija koja ima jedan od najdužih kontinuiteta postojanja te je više od tisuću godina, pa i dan-danas dio mađarskog nacionalnog identiteta. Poznata je i po tome što je sačinjena iz dva dijela, prvi (donji dio) napravljen je u bizantskom stilu, s likovima iz bizantske ikonografije (*Corona Graeca*) i vjerojatno je poklon bizantskog cara Mihaela VII kralju Gejzi ili njegovoj ženi, a donji dio krune više u stilu kakvim su se pravile krune na zapadu (*Corona Latina*).¹¹⁶ Na vrhu krune se nalazi križić koji je nakrivljen na jednu stranu, a postoji više teorija o tome kako je do toga i došlo.

Ono što se događa poslije himna *Te Deum* i krunidbe Svetom Krunom je isključivo vezano za ugarski ceremonijal. Nakon same krunidbe, kralj Vladislav, klerici i plemstvo formirali su procesiju u kojoj su mač i dva procesijska križa te kraljevski stijeg išli ispred vladara koji je uzjahao svog konja i na čelu procesije odjahao do obližnje crkve sv. Petra. Tamo je, držeći žezlo i štap, sjeo na prijestolje i učinio vitezovima nekoliko svojih podanika te je presudio u dva izrazito teška pravna slučaja.¹¹⁷ Ovo bi se moglo simbolički usporediti s *lit de justice* u

---

¹¹⁴ Fügedi, E. *Coronation in medieval Hungary*, u: *Kings, Bishops, Nobles and Burghers in Medieval Hungary*, ur. Janos M. Bak, London, Variorum, 1986, str. 162

¹¹⁵ *ibid*, str. 162

¹¹⁶ Laszlo, P. *The Holy Crown of the Hungary, Visible and Invisible*, u *The Slavonic and East European Review*, vol.81, no.3, srpanj 2003, str. 425

¹¹⁷ Fügedi, E. *Coronation in medieval Hungary*, u: *Kings, Bishops, Nobles and Burghers in Medieval Hungary*, ur. Janos M. Bak, London, Variorum, 1986, str.163

Francuskoj, gdje kralj prvim formalnim predsjedanjem u parlamentu pokazuje da je spreman obavljati kraljevske dužnosti. Time se pokazuje kraljeva dostojnost. Poslije toga je ponovno odjahao do jednog brijega izvan gradskih vrata gdje je, podižući tri prsta prema nebu, položio još jednu zakletvu. Ona se ticala toga da će poštovati zakone kraljevstva, čuvati privilegije plemstva i o njima se brinuti i da će poštovati odredbe Zlatne bule iz 1222.¹¹⁸ Kako je to dokument koji je od organske važnosti za kraljevstvo, koji zapravo pokazuje odnos kralja i njegovih podanika, višeg i nižeg plemstva, nad njime su zakletvu polagali svi ugarsko-hrvatski kraljevi i zato Fügedi smatra da je ta zakletva ona koju bi se trebalo nazivati *krunidbenom* jer se ona više tiče svjetovne sfere.¹¹⁹ Završna faza cijele ceremonije je bila ta u kojoj je kralj Vladislav sišao s konja, popeo se na vrh brijega i zamahnuo mačem na sve četiri strane svijeta. Ova gesta se može tumačiti kao prikaz da je kralj spreman braniti svoje kraljevstvo od neprijatelja koji dolaze sa svih strana. U pravilu, kralj svoje insignije i krunu nije nosio, osim na velikim svečanostima i na samoj ceremoniji krunidbe. Međutim, postojale su situacije gdje je bilo potrebno demonstrirati kraljevu moć i silu, pogotovo kada je zemlja u nekoliko navrata bila pred neprijateljskom prijetnjom. Primjerice, to je bio slučaj s kraljem Belom IV. koji je bježao od navale Mongola te je stigao do jadranske obale i ušao u Split noseći kraljevske insignije i samu Svetu krunu i doživio prihvatač (*receptio*) od strane stanovnika grada i tamošnjeg klera sa velikim zadovoljstvom. Dušan Zupka s pravom zaključuje da je Beli koji je nakon invazije Mongola zasigurno bio u teškim naporima da obnovi moć u svojoj državi, ova kraljevska manifestacija bila gotovo jednako važna kao i njegova ceremonija krunidbe.¹²⁰ Zupka ovo naziva i ideološkom rehabilitacijom osobe kralja koja je bila od velike nužnosti za ponovno stjecanje povjerenja naroda u svog monarha.¹²¹ Nasuprot prikazu ove krunidbe, postojale su i specifičnosti gdje ovakve ceremonije nije ni bilo. Slučaj je to kod ustoličenja kralja Matije Korvina godine 1458, netom što je pušten iz zatočeništva u kojem ga je držao češki kralj Juraj Podjebradski. Piše se da je Matija ušao u Budim, potvrdio na gradskim vratima povlastice građanima, oslobodio zatvorenike i u crkvi zavjetovao se da će uzdržavati crkvene slobode. Nakon potvrđivanja prava plemstva, zasjeo je

---

¹¹⁸ Dokument koji je donio ugarski kralj Andrija II. zbog nezadovoljstva plemićkog staleža njihovim povlasticama u kojoj se obavezuje da će regulirati odnose kralja i plemstva, smanjujući svoje ovlasti, ali i njihovu samovolju. Inovacija tog dokumenta je bila i mogućnost oružane pobune protiv vladara ako se ne drži odredaba propisanih istim.

¹¹⁹ Fügedi, E. *Coronation in medieval Hungary*, u: *Kings, Bishops, Nobles and Burghers in Medieval Hungary*, ur. Janos M. Bak, London, Variorum, 1986, str. 164

¹²⁰ Zupka, D. *Ritual and symbolic communication in medieval Hungary under the Arpad dynasty*, Leiden/Boston, Brill 2017. str. 42

¹²¹ *ibid*, str.42

na tron u palači i održao svoje prvo kraljevsko vijeće.¹²² Objašnjenje koje nam se daje za nedostatak ceremonije krunidbe u slučaju Matije Korvina jest gubitak krune sv. Stjepana. Njome se nije okrunio ni njegov prethodnik Vladislav I. koji je za svoju ceremoniju uzeo krunu sa samih relikvija sv. Stjepana.¹²³

---

¹²² Lupescu, R. *The Election and Coronation of King Matthias u Matthias Corvinus, the King, Tradition and Renewal in Hungarian Royal Court*, Peter Farbaky, Eniko Spekner(ur), Budapest History Museum, 2008. str.193

¹²³ *ibid*, str. 193

9. PAPINSKA KRUNIDBA

Dosad je u ovom radu bilo obrađeno nekoliko krunidbenih ceremonijala diljem Europe kojima su krunjeni svjetovni vladari. Ovo će pak poglavlje biti posvećeno papinskoj krunidbi te će se vidjeti koje su bitne razlike i što osobu pape čini drukčijom, a što sličnom osobi svjetovnog vladara. Obred krunjenja pape koji nam je prvi poznat jest onaj pape Nikole I. iz 9. st., ali se vrlo vjerojatno javlja i prije.¹²⁴ Na to nas upućuje *Liber Pontificalis* koji govori o papi Konstantinu koji je tijekom posjeta Konstantinopolu nosio pokrivalo za glavu nazvano *Camelacus*, što se može nazvati pretečom papinske tijare. Kako bilo, ovaj obrednik iz 9. st. ukazuje nam na zanimljivost da osoba izabrana za papu ne mora imati službu episkopa/biskupa prije negoli je ustoličena. Njegovo posvećenje počinje ulaskom u baziliku sv. Petra i himnom *Elegit Te Dominus*. Poslije molitva, arhiđakon ga uvodi u službu tako što mu oko vrata stavlja *palium* (dio liturgijske oprave sašiven od ovčje vune, a simbolizira sliku Krista Dobrog Pastira) te je ustoličen na tronu. Nakon toga, papa nastavlja predvoditi svečanu euharistiju. Poslije mise slijedi aklamacija formulacijom: *Dominus Papa (ime pape) quem Sanctus Petrus elegit in sua sede multis annis sedere*. Nakon aklamacije, biva krunjen papinskom tijarom. Sama tijara predstavlja najznačajniju, uz palij, regaliju prilikom Papina ustoličenja. Originalno, tijara vuče korijen iz istočnjačkih kraljevstava, kod Asiraca, Parta i Perzijanaca ona je bila simbol dostojanstva. Poznato je da su perzijski vladari iz dinastije Ahemenida nosili bijelu tijaru.¹²⁵ Do 14. stoljeća imala je samo jednu krunu, a onda su joj pape Bonifacije VIII. i Benedikt XII dodali još dvije krune. Zato je latinski naziv za tijaru u ovom slučaju *triregnum*. Trostrukost krune se ogleda u trostrukosti papinske službe koju obnaša, ona je svećenička, učiteljska i pastirska. Druga tumačenja se ogledaju u tome da je papa slika Krista koji je učitelj, zakonodavac i sudac ili pak svećenik prorok i kralj. Postoji i više tradicionalnije tumačenje trostrukosti koje upućuje na faze koje prolazi Crkva kao Kristova zaručnica – Vojujuća (militantna) Crkva na nebu, Crkva koja pati u smrti prije neba i Crkva koja u raju prima vječnu nagradu.¹²⁶ Lord Twining predložio je rješenje koje ide u ovom smjeru; kao što su sveti rimski carevi tri puta okrunjeni za njemačkog kralja, talijanskog

---

¹²⁴ Woolley, R. M. *Coronation Rites*, University of Cambridge, 1990. str. 162

¹²⁵ [tijara | Hrvatska enciklopedija](#) (datum pristupa 13.7.2022.)

¹²⁶ https://www.vatican.va/news_services/press/documentazione/documents/sp_ss_scv/insigne/triregno_en.html (datum pristupa 4.9.2022)

i rimskog cara, pape su, naglašavajući jednakost svoje duhovne vlasti s vremenskom vlašću cara, odlučile biti okrunjene s *triregnumom*.¹²⁷

Osim obrednika iz 9. st. postoji i onaj iz 12. st. koji je gotovo identičan prethodnom, ali i iz 14. st. koji je ipak potpuniji i sadrži znatne novine. Primjerice, papa je u vrijeme izbora već biskup.¹²⁸ Nakon što uđe u baziliku, već počinje misa, što je razlika u odnosu na *ordo IX*. Simbolički, nakon dijela koji zovemo *Confiteor* (opća ispovijed grijeha) može početi obred, jer je sad osoba čista pred Bogom. Biskupi Albana, Porta i Ostie nad njim izriču molitve, a poslije toga mu i ostali prelati iskazuju čast, ljubeći mu stopala i lice. Nakon toga mu na oltaru kardinal-đakon uručuje palij, formom iz *orda XII*, a koja glasi: *Accipe pallium, plenitudinem scilicet pontificalis officii, ad honorem omnipotentis Dei et gloriosissimae Virginis eius genitricis et beatorum apostolorum Petri et Pauli et sanctas Romanae ecclesiae*. Poslije toga, misa se nastavlja s *Gloria in excelsis deo* i ostalim uobičajenim dijelovima mise. Na završetku mise, papa odlazi do zapadnog dijela bazilike sv. Petra gdje mu kardinal-đakon skida mitru i stavlja na glavu tijaru, koja je već evoluirala u trodijelnu.¹²⁹ Zadnji čin inauguracije podrazumijeva zauzimanje katedre rimskog biskupa u bazilici Ivana Lateranskog, gdje se papa ustoličuje tako što sjedne na katedru, odsluša ulomke iz Evanđelja, primi poljupce mira i izgovori kratku propovijed, poznatu kao *sermo inthronisticus*.¹³⁰ Od vremena ovog *orda* ceremonija se nije mijenjala u nekim bitnim segmentima. Zamjetno je da je ceremonija ustoličenja pape puno jednostavnija od one ustoličenja kralja ili cara. Ovakva ceremonija krunjenja pape trajala je sve do druge polovice 20. st kada je to zadnji napravio papa Pavao VI.

---

¹²⁷ [Papal Tiara | Religion Wiki | Fandom](#) (datum pristupa 4.9.2022.)

¹²⁸ Woolley, R. M. *Coronation Rites*, University of Cambridge, 1990, str. 163

¹²⁹ *ibid*, str. 163

¹³⁰ [Papal Coronation | Religion Wiki | Fandom](#) (datum pristupa 13.7.2022.)

10. ZAKLJUČAK

Kroz ovaj rad pratile su se krunidbe vladara u Europi i možemo svakako zamijetiti evoluciju shvaćanja samih obreda ustoličenja. Pratimo proces gdje je osoba vladara najprije kristomimetična, on je *imago Dei*, odnosno *vicarius Christi* na zemlji i u toj točki moć krunidbe, a napose pomazanja, kao i ideja o dva kraljeva tijela ima najveći značaj. Ipak, taj odnos je dinamičan, on evoluirao i vladar svoj legitimitet ne traži više u tolikoj mjeri u kristomimetičnosti nego ga traži preko zakona i regula u kraljevstvu. Treba napomenuti da to i dalje ne znači da se nije davala značajnost takvim ceremonijama. Kako smo pokazali kroz ovaj rad, one nisu bile samo vjerski obojene, nego su imale i snažnu političku poruku i stoga se od njih nije tako lako odustajalo niti ih se olako odbacivalo. Zaključak je da je duhovni moment i dalje bio prisutan, bilo je važno istaknuti da je osoba vladara pomazanik i da je nad njim Duh Sveti, ali to u kasnijim fazama nije bilo jedino i nije bilo dovoljno za kraljev legitimitet. Uloga svećenstva je i dalje jako važna, što najbolje vidimo u ritualu prijelaza kod francuske ceremonije, gdje se na kralja prenosi element božanske moći. Kralj tako, barem prividno, dobiva auru nepovredivosti i stvara se mnijenje o njegovoj nepogrešivosti. Same ceremonije ustoličenja odnosno inauguracije pokazuju nam nedjeljivost Crkve i države, vjerskog i svjetovnog. Poslije pojave protestantizma, na krunidbi Elizabete I. vidjelo se kako je došlo do kopernikanskog obrata u shvaćanju same krunidbe, koja je sada više bila simboličkom dramom, predstavom za javnost, negoli što je to bio sam čin gdje kralj nanovo rodi i nastavlja tamo gdje je njegov prethodnik stao. Kroz razne obrednike/pravilnike (lat. *ordo*) prikazuje se bogatstvo krunidbenih rituala diljem Europe.

11. BIBLIOGRAFIJA

PRIMARNI IZVORI

Biblija, Kršćanska sadašnjost <https://biblija.ks.hr> (pristupano 10.7.2022)

Einhard, *Život Karla Velikog*,. Latina et Graeca, Zagreb 1992.

SEKUNDARNI IZVORI

Bak, J. M., »Coronation Studies – Past, Present and Future«, János M. Bak (ur.), *Coronations: Medieval and Early Modern Monarchic Ritual*, University of California Press, 1990., str. 1-10

Eco, U. *Umjetnost i ljepota u srednjovjekovnoj estetici*, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb 2007.

Engel, P., *The Realm of St. Stephen: A History of Medieval Hungary*, I.B. Tauris Publishers, London, 2001.

Fügedi, E. *Coronation in medieval Hungary*,” u: *Kings, Bishops, Nobles and Burghers in Medieval Hungary*, Janos M. Bak (ur.), London, Variorum, 1986. str. 159-189

Giesey, R. E., »Inaugural Aspects of French Royal Ceremonials«, u: *Coronations: Medieval and Early Modern Monarchic Ritual*, János M. Bak (ur.), University of California Press, 1990. str. 36-46

Hunt, A., *The Drama of Coronation: Medieval Ceremony in Early Modern England*, Cambridge University Press, 2008.

Kantorowicz, E. H., *The King's Two Bodies: A Study in Medieval Political Theology*, Princeton University Press, 1957.

Laszlo, P. *The Holy Crown of the Hungary, Visible and Invisible*, u *The Slavonic and East European Review*, vol.81, no.3, srpanj 2003. str. 422-510

Le Goff, J. *A Coronation Program for the Age of Saint Louis: The Ordo of 1250: Medieval and Early Modern Monarchic Ritual*, u: *Coronations: Medieval and Early Modern Monarchic Ritual*, János M. Bak (ur.), University of California Press, 1990. str.46-58

Leschot, E., *The Abbey of Saint-Denis and the Coronation of the King of France*, Department of History of Art, University of Lausanne, 2020.

Lupescu, R. *The Election and Coronation of King Matthias u Matthias Corvinus, the King, Tradition and Renewal in Hungarian Royal Court*, Peter Farbaky, Eniko Spekner(ur.), Budapest History Museum, 2008. str. 191-195

McCoy, R. C., »*The Wonderful Spectacle: the Civic Progress of Elizabeth I and the Troublesome Coronation*« u: *Coronations: Medieval and Early Modern Monarchic Ritual*, János M. Bak (ur.), University of California Press, 1990. str. 217-228

Strong, R. *Coronation - from the 8th to the 21st century*, Harper Press, 2005.

Sullivan, R.E. *Problems in European Civilization, the Coronation of Carlemagne, what did it signify*, D.C. Heath and company, Boston, 1959.

Woolley, R. M. *Coronation Rites*, University of Cambridge, 1990.

Zupka, D. *Ritual and symbolic communication in medieval Hungary under the Arpad dynasty*, Leiben/Boston, Brill 2017.

INTERNETSKI IZVORI

Ampula sa svetim uljem za pomazanje francuskih kraljeva, [Ampula sa svetim uljem za pomazanje francuskih kraljeva - 533 | History.info](#) (pristupano 4.9.2022)

Art: Coronation Sword and Scabbard of the Kings of France [Art: Coronation Sword and Scabbard of the Kings of France - Annenberg Learner](#) (datum pristupa 10.7. 2022.)

Henrik VIII. [Henrik VIII. | Hrvatska enciklopedija](#)(pristupano, 4.9.2022)
https://www.vatican.va/news_services/press/documentazione/documents/sp_ss_scv/insigne/tri-regno_en.html (datum pristupa 4.9.2022)

Jehoiada, [Jehoiada \(jewishvirtuallibrary.org\)](#) (datum pristupa 10.7.2022)

Krunidba Otona I. za njemačkog kralja u Aachenu (936.) | [Povijest.hr](#)(pristupano 5.9.2022)
Marija Tudor, [Marija Tudor | Hrvatska enciklopedija](#), pristupano 4.9.2022)

Papal Coronation, [Papal Coronation | Religion Wiki | Fandom](#) (datum pristupa 13.7.2022.)

Razlike katoličke i protestantske crkve [Razlike katoličke i protestantske crkve | Kultura | DW | 16.09.2011](#), datum pristupa 4.9. 2022)

12. SAŽETAK

U srednjem vijeku krunidbe vladara i njihova ustoličenja igrala su veliku važnost. To nije bila samo manifestacija duhovnosti, gdje se na kralja pomazanjem spušta sila Duha Svetoga, nego su ceremonije služile i da se pokaže kraljeva politička moć. Same ceremonije su dinamične i prilagođavaju se vremenu i prostoru, kao i osobe koje sudjeluju u istima. Najvažniji dijelovi obreda u kojima se opisuje podrobno svaki postupak nalaze se u pravilnicima (*ordo*) koji su za svaku zemlju drugačiji i tijekom ceremonije kod svake zemlje stavlja važnost na određene segmente. Primjerice, u Francuskoj obred pomazanja predstavlja naročito značenje jer se njime iskazuje kontinuitet francuske državnosti i kršćanske vjere, u Engleskoj je to zakletva *tria praecepta* itd. Rad se bavi sličnostima i razlikama među krunidbama europskih vladara kroz primjere krunidbe kraljeva otonske dinastije, ugarskih kraljeva, kraljeva Francuske, Engleske u predtudorsko vrijeme, kao i odmak od tradicionalnih perspektiva krunidbom Elizabete I. Na kraju rad daje osvrt na distinkciju između papinske i kraljevske ceremonije ustoličenja, opisujući glavnu papinsku regaliju, tijaru ili *triregnum*.

KLJUČNE RIJEČI: krunidba, ceremonije, Europa, srednji vijek, teorija o dva kraljeva tijela

